

Kv Brunius 18

Fornlämning RAÄ 73:1/L1988:5459
Lunds stad och kommun, Skåne län
Arkeologisk schaktningsövervakning 2019
Kristoffer Brink

Titel: Kv Brunius 18
Författare: Kristoffer Brink
Kulturmiljörapport: 2023:6

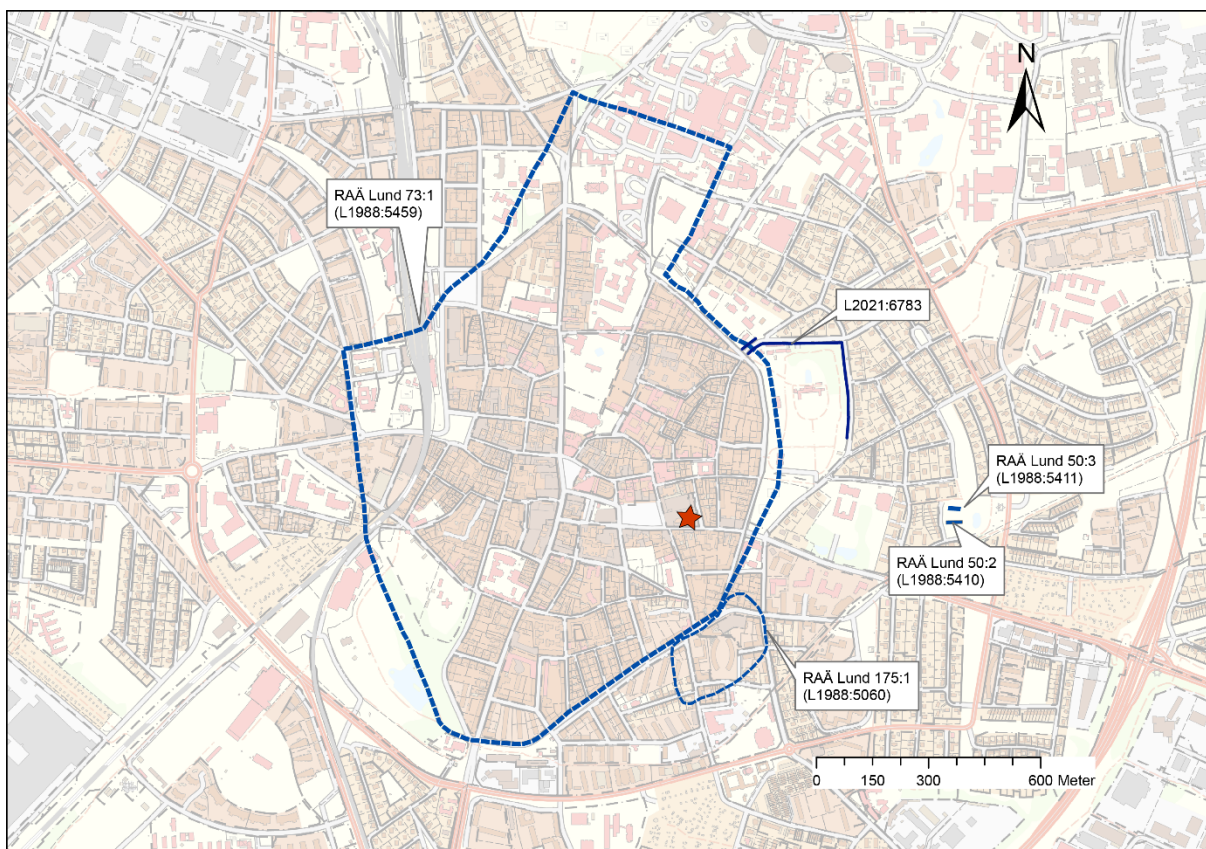
Omslagsbild: Översiktsbild visande schakningsytan i undersökningen, fotograferat från öster.
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning	2
Fornlämningsmiljö	4
Tidigare arkeologiska iakttagelser	9
Genomförande och resultat	10
Diskussion	14
Kulturlagerstatus	15
Förslag på fortsatta åtgärder	15
Administrativa och tekniska uppgifter	16
Referenser	17
Bilagor	
1. Sektionsritning	
2. Analyser	
2.1 Makro	
2.2 C14	

Sammanfattning

- I kv Brunius 18 i Lund planerade Paulssons fastigheter en tillbyggnad samt flytt av fettavskiljare. I samband med markarbetena genomfördes en arkeologisk schaktningsövervakning av Kulturens arkeologer enligt Länsstyrelsens beslut (Lst. Dnr. 431-32195-2018, Kulturens projektnummer A_2019_0016). Det berörda området ingår i fornlämningen Lunds medeltida stadsområde.
- Kvarterets utformning har troligen varit detsamma sedan medeltid och har under historisk tid varit relativt sparsamt bebyggt och med stora trädgårdstomter.
- Topografin i området var generellt aningens sluttande och undersökningen befanns troligen inom den naturliga sänka som gått genom kvarteret.
- I undersökningen togs två makroanalysprover för att bedöma karaktären av de odlade trädgårdstomterna. Båda proverna bestod av odlingsjord med spår av gödsling, jordförbättring och lokalfloran i form av ogräs och odlade växter. Sammansättningen på de odlade växterna skiljer sig mellan kontexterna, vilket antingen visar på en förändring av odlingen på platsen över tid, eller genom rum. Makroanalysen kunde visa att den undre fyllningen innehöll rester efter ölbrygging och fördelningen mellan ölkryddningarna tyder på att lagret har avsatts innan 1200-talet, vilket även ¹⁴C dateringarna stödjer. De odlade växterna i proverna var distinkt olika, men kunde båda karaktäriseras som en kålgård eller kryddgård. Det förekom även rester efter linberedning, vilket kan sättas i sammanhang med "blekhagarna" på kvarteret under historisk tid.
- Rikligt med djurben och kohorn dokumenterades. Nötkreatur var ett vanligt inslag i den medeltida staden och ansamlingen av horn i detta område antyder att det pågått hornhantverk på platsen.
- Moränlera framkom i den östra delen av schaktet på ett djup av ca 1,80 m under dagens markyta.
- Kulturlagren inom undersökningen var stratifierade och fuktiga, med goda bevaringsförhållanden.

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna. Mot bakgrundskarta av Lantmäteriets fastighetskarta®.

Inledning

Med anledning av att Paulssons fastigheter ansökt om tillstånd för ingrepp i fornlämningen L1988:5459/RAÄ Lund 73:1, i Lund, genomfördes en arkeologisk schaktningsövervakning av Kulturens arkeologer enligt Länsstyrelsens beslut (Lst. Dnr. 431-32195-2018, Kulturens projektnummer A_2019_0016). Anledningen till markarbetena var flytt av en fettavskiljare inför en tillbyggnad. I undersökningen undersöktes en yta på ca 60 m² och en volym på ca 38 m³.

Undersökningsområdet var på fastigheten kv Brunius 18, Lund inom Krafts rote. Kv Brunius är beläget öster om Mårtensstorget som tillsammans med Kiliansgatan, Magle Lilla Kyrkogata, Laboriegatan och Östra Mårtensgatan begränsar kvarteret och har ett medeltida ursprung (figur 1). Under medeltiden har kvarteret eventuellt varit delat i två med en gata i öst-västlig riktning (Bevaringprogrammet 1983:37). I modern tid har undersökningsområdet inte varit bebyggt, vilket bland annat kan ses i Ragnar Blomqvists kvartersinventering (figur 2, Kulturens LB-arkiv).

Figur 2. Blomqvists inventering över bebyggelsen i kv Brunius i Lund, upprättad mellan omkring år 1950–60 (Kulturens LB-arkiv 4.B.193). Infällt är Lantmäteriets fastighetskarta ©, som visar platsen för utsnittet. Schaktet är

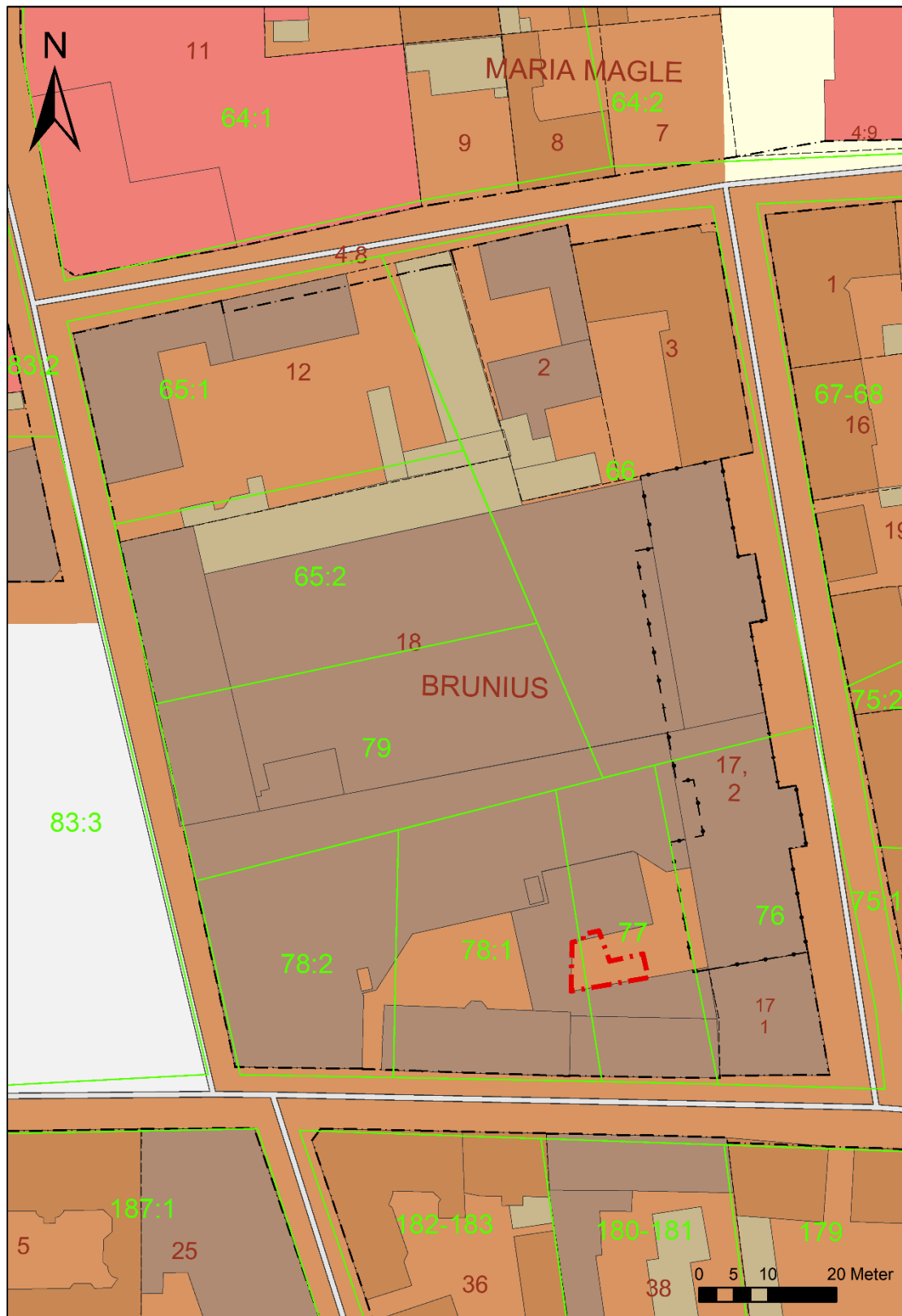
utmärkt med röd punkt-streckad linje.

Fornlämningsmiljö

Kvarteret omnämns i de historiska källorna från år 1325. De historiska källorna har främst bearbetats av Anders Andrén i *Tomtindelning, ägostruktur och sockenbildning* (Andrén 1984, ett utsnitt ses på figur 3), och av Gunnar Carlquist publicerade *Sjättepenningsslängd från år 1691* (Carlquist 1924). Undersökningen berörde de rekonstruerade tomterna nr 78:1 och 77. Omnämmandet år 1325 berör tomt 66, som enligt Andréns tomtrekonstruktion ligger strax norr om undersökningsområdet. Då beskrivs hur kaniken Peder Truedsen donerade gården som blev vikarieresidens, till Sankt Egidius och Sankta Blasius altare i domkyrkokryptan. Altaret invigdes år 1131. Övriga tomter i kvarteret uppträder i de skriftliga källorna vid 1500-talet. Vid reformationen ägdes samtliga tomter i kvarteret av kyrkliga institutioner och stiftelser. Kvarteret tillhörde Sankta Maria Magle socken. Som tidigare nämnts fanns ett vikarieresidens på tomt 66, även tomt 65:2 och 79 hade vikarieresidens. Det första tillhörande Sankt Nikolaus altare och det andra Heliga Trefaldighetens altare i domkyrkan. Stora Prästgillet ägde tomterna 76 och 78:1, Sankta Maria Magle kyrka (Mensa Väsum) i Lund ägde tomterna 77 och 78:2, samt Sankt Botulf kyrka ägde tomt 65:1 (Andrén 1984).

Från 1500-talet och framåt ägdes tomterna i kvarteret av kyrkliga institutioner eller stiftelser och arrenderades och/eller beboddes i många fall av kyrkans män eller av hantverkare, allt ifrån guldsmeder till murmästare (Andrén 1984). Det finns inga uppgifter om tidigare stenhus i kvarteret.

Det markutnyttjande som kan spåras i det historiska källmaterialet visar på ett varierat nyttjande. Under 1500-talet framgår att vissa tomter saknade bebyggelse och användes som hagar. Tomt 65:1 omnämns första gången år 1608 och då som "*Bispens hage*". Tomt 78:2 omtalas som en "*liden haffe*" år 1570 och omtalas år 1623/26 som en "lycka". Vikarieresidenset på tomt 65:2 blev år 1608 beskrivet med orden "*meget bygfellig*", vilket även användes som beskrivning av vikarieresidenset på tomt 66 år 1614. På tomt 79 visar jordeböckerna att det fram till 1620-talet fanns en vikariegård (Andrén 1984). Kvarterets tomter har under perioder varit sammanslagna till större enheter, år 1670 benämns att åtminstone tomterna 65:2, 79 och 66 ingick i ett större markområde kallat Blekhagen. Markområdet finns med på en karta från år 1688, då även inkluderat 65:1. När tomterna går under benämningen Blekhagen anses de ha varit öde från bebyggelse och har använts som ett område för odling och blekning av lin. Alla tomterna i kvarteret övergavs inte under 1600-talet, främst tomterna längs Östra Mårtensgatan hade kvar sin bebyggelse (Andrén 1984).

Figur 3. Den äldre tomtindelningen markerat med grönt, enligt Anders Andréns rekonstruktion av tomtindelningen omkring år 1500 (1984). Bakgrundskarta från Lantmäteriets® fastighetskarta.

De skriftliga källorna indikerar att det sker förändringar i kvarteret under loppet av 1600-talet, med tomtsammanlagningar och förändrat användningsmönster. Byggnaderna på tomterna 65:2 och 79 (kanske även 66) som i början av 1600-talet betecknas som i behov av upprustning kan ha nedbrutits, förslagsvis med härjningarna i staden år 1644. Hur bebyggelsen underhållits, och platskontinuiteten, tyder på att det var mer attraktivt för bebyggelse längs Östra Mårtensgatan, medan den mellersta och nordvästra delen var mindre attraktiv för bebyggelse och utnyttjades mer extensivt, som en "blekhage".

På 1688 års karta, motsvaras undersökningsområdet av området märkt med 28, med nära anslutning till nummer 27 (figur 4). Beskrivningen till dessa nummer är transkriberat nedan:

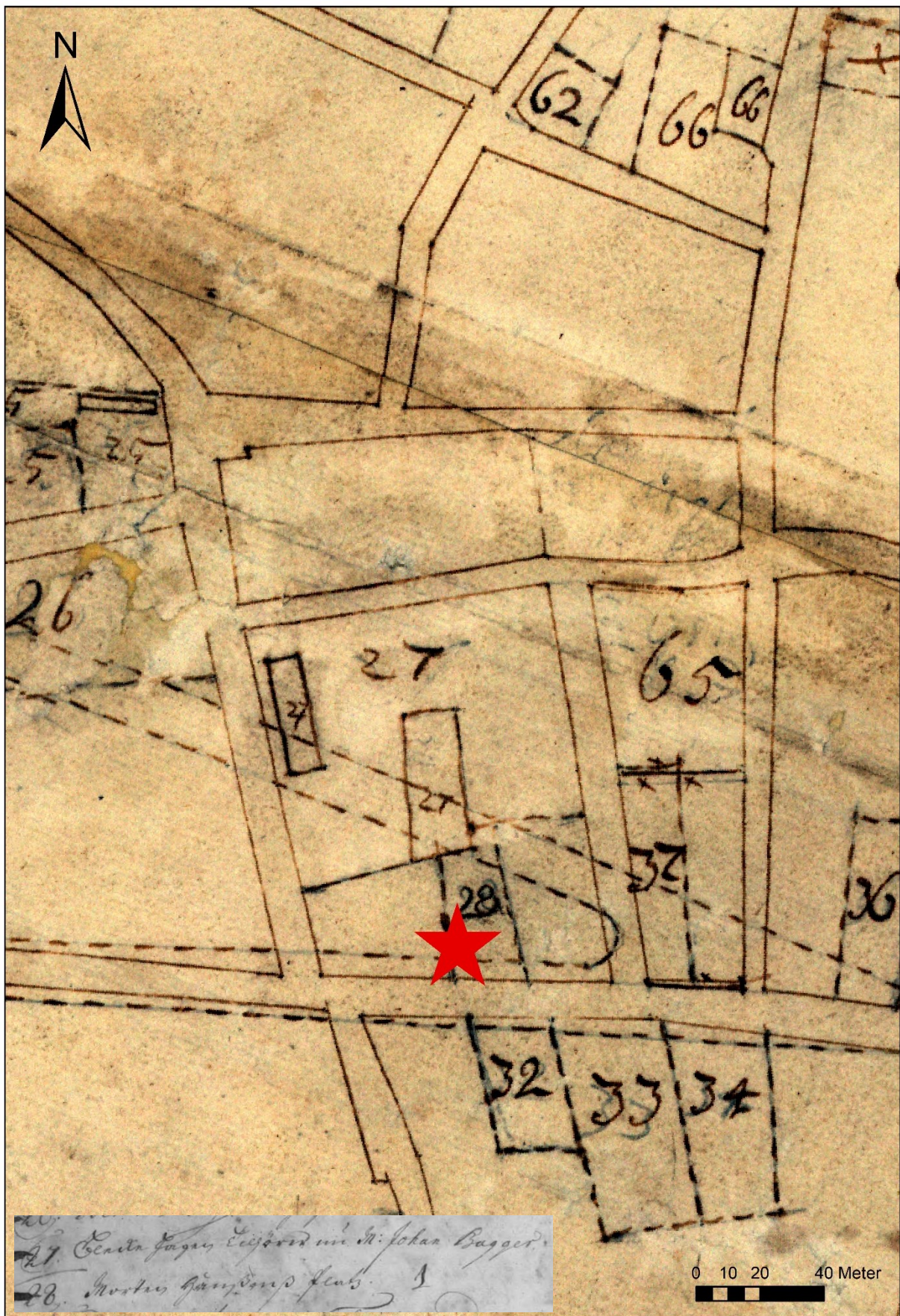
"27. Bleke hagen tillhör nu M. Johan Bagger

28. Mårten Hansons plats "(figur 4).

År 1688 gjordes en vidare kartbeskrivning där Mårten Hansons plats blir beskriven. "*Mårten Hansson en gl. gårdh. Stuga, 2 kammare, spiskammare, kiök, stall, looge och ladhehus*" (Carlquist 1924:24). På Caspar Magnus Espmans karta från år 1783 är kvarteret uppdelat i fyra bebyggda tomter. Tre gårdar utmed Östra Mårtensgatan och en gård i nordöstra hörnet av kvarteret. Bebyggelsestrukturen verkar vara den ungefär densamma som kartan från år 1688. Hela den västra delen av kvarteret utgjordes av en stor trädgårdstomt med minst en damm år 1783 (figur 5).

Den norra delen av tomten styckades av år 1837 och såldes till Carl Georg Brunius, som där lät uppföra en privatbostad. Kvarteret är numera uppkallat efter honom. Ännu på 1870-talet var en stor del av Laborriegatan obebyggd. Bebyggelsen längs Laborriegatan och Magle Lilla Kyrkogata var även mindre påkostad än bebyggelsen längs Östra Mårtensgatan och Kiliansgatan (Bevaringskommittén 1983). Två dammar ska ha funnits i kvarteret under 16- och 1700-talet. Den ena dammen låg i den nordvästra delen av kvarteret och fylldes igen efter att Brunius köpte den avstyckade tomten (Johansson Hervén 2001:50f). Den andra dammen kan på historiska kartor tolkas till att ha varit centralt placerat på kvarteret. Minst en av dammarna har använts för blekning av lin, då en av dammarna i slutet av 1600-talet kallades för "*blekedamb*" (Carlquist 1924:20).

Grundtopografin inom kvarteret sluttar mot sydväst, med en högsta moränhöjd på +39,00 m.ö.h. i nordöst och +35,00 m.ö.h. i sydväst. I den södra delen av kvarteret är den öst-västliga höjdskillnaden märkbar. I hörnet Östra Mårtensgatan – Laborriegatan ligger morännivån på ca 37 m.ö.h., redan mitt på kvarteret, ca 40 m västerut, har den fallit till +35 m.ö.h. (Andrén 1980, karta 7).

Figur 4. Utsnitt av karta från år 1688 och utsnitt av beskrivningen för karta 12-lus-2 från Lantmäteriemyndigheternas arkiv. Platsen för undersökningen markerad med röd stjärna

Figur 5. Utsnitt av Caspar Magnus Espmans karta från 1783, med undersökningsplatsen markerad med röd stjärna. Karta hämtad från André & Högstedt 1990:34.

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Det är dokumenterat flera ingrepp i fornlämningen inom kvarteret som inte har någon arkeologisk dokumentation det gäller till exempel för stora delar av de tillbyggnader som gjordes för "Domus" år 1971–72. Nedan följer en sammanfattning av några av de arkeologiska uppgifterna som finns i Kulturens LA-arkiv för kvarteret. De omnämnda fastigheterna ses på fastighetskartan (figur 3).

År 1911 gjordes en grundgrävning i kv Brunius 3, omfattande ca 525 m². Kulturlagermäktigheten uppmättes till ca 1,25–1,30 m. En timrad brunn påträffades och av de tillvaratagna fynden kan en kruka östersjökeramik noteras (Kulturens LA-arkiv).

I samband med grundgrävning år 1930 i kv Brunius 10, nuvarande 18, dokumenterades två brunnar, en med skoning av gult tegel, brunnarna dokumenterades översiktligt. Arbetet var för källare och för arbeten med förstärkning av grunderna i före detta Bylowska huset vid Mårtenstorget sydöstra sida (Kulturens LA-arkiv).

På kv Brunius 14 (motsvaras av centrala och östra delen av dagens nr 18) genomfördes en arkeologisk undersökning inför uppförandet av Domusvaruhuset under år 1968. De djupare ingreppen var för plintschakt då byggnaden vilar på betongpelare, totalt grävdes 18 schakt. Varje schakt omfattade ca 16 m². Endast tre schakt undersöktes arkeologiskt, kompletterat med två undersökta brunnar. Brunnarna daterades till 12–1300-talet. Plintschakt 1 låg ca 15 m öster om Mårtenstorget, plintschakt 2 var i områdets centrala del och schakt 3 i den östra delen mot Laboratoriegatan. Sektionsritningarna för schakt 1 och 2 är ofullständiga och delvis svårtolkade. Kulturlagerdjupet i schakt 1 tolkas till ca 4 m, med en morännivå på 35,60 m.ö.h. I schakt 2 och 3 uppmättes kulturlagerdjupet till minst 1,5 m. och lagren bestod av omrörda lager med material från 17-och 1800-talet. Morännivån i schakt 3 var ca 38,30 m.ö.h. (Kulturens LA-Arkiv). Det avvikande kulturlagerdjupet i schakt 1 tolkas som uppfyllnadsmassor i en lokal, naturlig försänkning.

År 1971 gjordes en grundgrävning på kv Brunius 9 och 10 inför nybyggnation vid Domus, nuvarande sydvästra del av Brunius 18. Området omfattade ca 500 m² i hörnet Mårtenstorget–Östra Mårtensgatan. Arbetet utfördes inför anläggandet av en källare. Ca 10 meter norr om hörnet Östra Mårtensgatan–Mårtenstorget gjordes en sektionsuppmätning som visar en kulturlagermäktighet på ca 2,5 m, med en morännivå på 35,00 m.ö.h. I undersökningen dokumenterades också en (yngre) brunn, skodd med gult tegel. Brunnen fanns ca 15 m från korsningen Mårtenstorget och Östra Mårtensgatan (Kulturens LA-Arkiv).

En förundersökning på kv Brunius 16, motsvaras av dagens Brunius 17:1, genomfördes år 2003. I samtliga schakt kunde undersökningen påvisa kulturlager, från tidig medeltid till efterreformatorisk tid. Det framkom även rester efter bebyggelse i form av lergolv i alla schakt (Karlsson 2004).

År 2004–2005 gjordes en utbyggnad med alternativ grundläggning på delar av fastigheten kv Brunius 16. Arbetet övervakades med en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Den

alternativa grundläggningen bestod av pålning med gjuten platta, vilket gjorde att den arkeologiska övervakningen generellt var grund, förutom i borrhullena, men borrhullerna genomfördes på ett sätt som försvårade den arkeologiska dokumentationen och följaktligen blev det arkeologiska resultatet litet (Karlsson 2006).

På kv Brunius 16 gjordes under år 2007 ingrepp inför en alternativ grundläggning. Arbetet bestod av tre trädgropar, en större avbaning och flera djupare ingrepp. I de tre trädgroparna påträffades lämningar från 18- och 1900-talet. De djupare ingreppen bestod av schaktning för kantbalkar, hiss, kablar och fettavskiljare. Ingreppen för hiss, fettavskiljare, kabel samt för den östra kantbalken berörde välbevarade, fuktiga och välstratifierade kulturlager från medeltiden (Gardelin 2009).

En geoteknisk undersökning genomfördes år 2010 i kv Brunius 16. Proverna togs för att utreda grundläggningsförhållandena i området, proverna förlades till områden där nya byggnader skulle uppföras och där möjliga äldre byggnader varit belägna. Proverna visade på att området har bevarade kulturlager från tidig medeltid till efterreformatorisk tid. Den yngre kulturlagersekvensen saknas vilket troligen beror på avbaning av den äldre 18- och 1900-tals bebyggelsen på 1960-talet. Förundersökningen visade att det berörda området hade nyttjats extensivt under medeltiden, vilket lämnat spår i form av tjocka kulturlager med odling- eller hagmarkskaraktär. Rester av efterreformatorisk bebyggelse påträffades som djupast 1 m under nuvarande marknivå, då i form av tegelmurverk. De äldsta kulturlagren på platsen bestod av ett homogent material som troligen använts som igenfyllnad och utjämning av en förmodad äldre bäckravin (Ericsson 2012).

I samband med alternativ grundläggning på kv Brunius 18 genomfördes en arkeologisk förundersökning 2014–2015. Undersökningen skedde främst genom övervakning av borrhull, men en viss avschaktning genomfördes för att åstadkomma en jämn schaktbottennivå. I undersökningen berördes sentida bärlager och efterreformatoriska kulturlager (Kronroth 2020)

År 2016 genomfördes en arkeologisk kontroll i samband med att en lastbrygga skulle byggas på kv Brunius 18. En yta på ca 55 m² grävdes, till ett djup av 0,30 m. Endast makadam och grus framkom i ingreppet (Ericsson 2018).

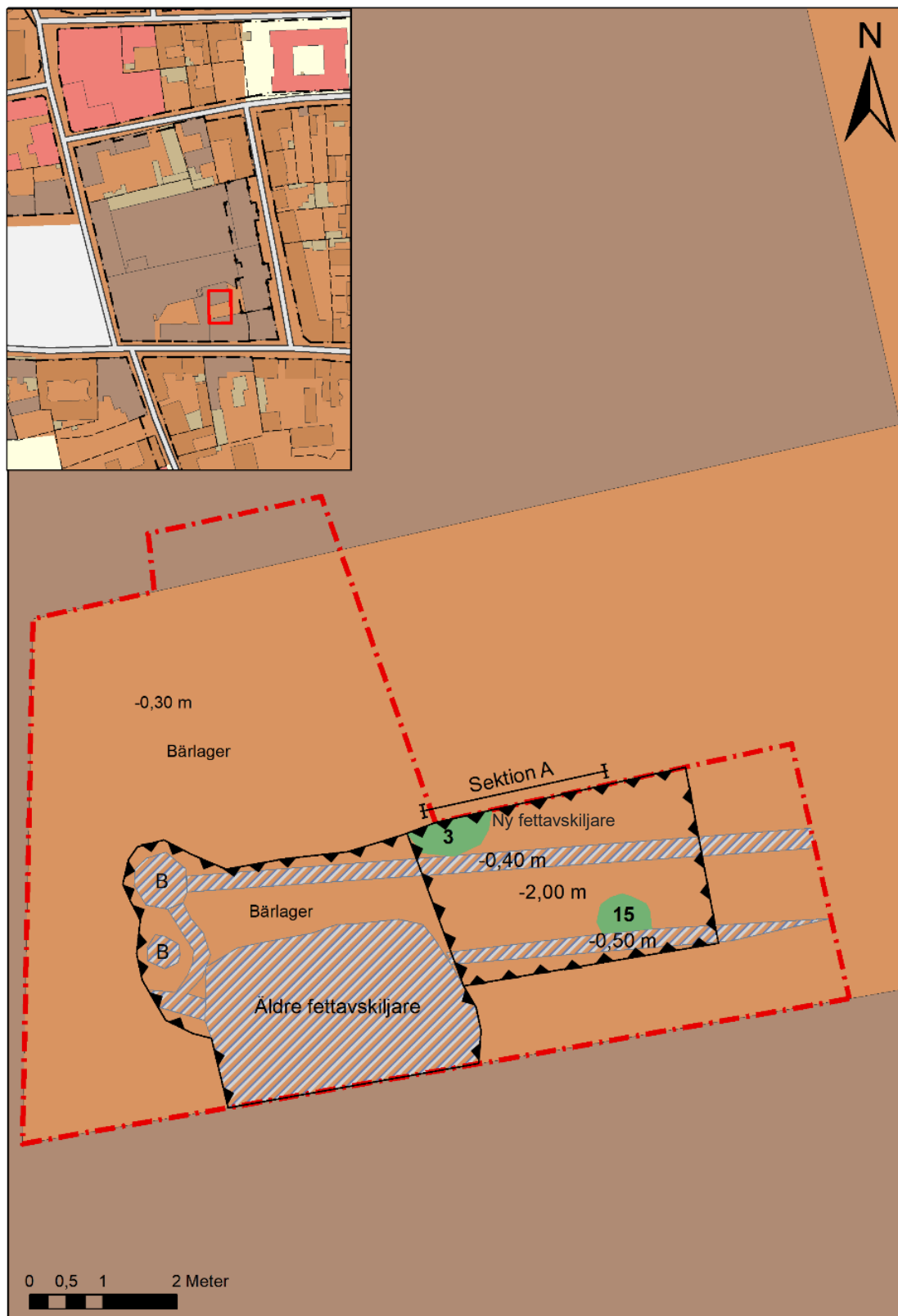
Genomförande och resultat

Arbetet inom undersökningsområdet berörde ett schakt där en tillbyggnad skulle uppföras och där ytan grävdes till -0,30 m. Ett mindre område inom det stora schaktet grävdes till -2,00 m där en ny fettavskiljare skulle placeras.

I det större schaktet påträffades inga intakta äldre kulturlager, utan endast moderna bärlager. Den södra delen av det större schaktet hade flera moderna ingrepp i form av teknisk infrastruktur, såsom brunnar, rörledningar och en äldre fettavskiljare. I området närmast den äldre fettavskiljaren grävdes schaktet djupare. Fyllningslagret kring den äldre fettavskiljaren bestod av grus, sand och krossat material.

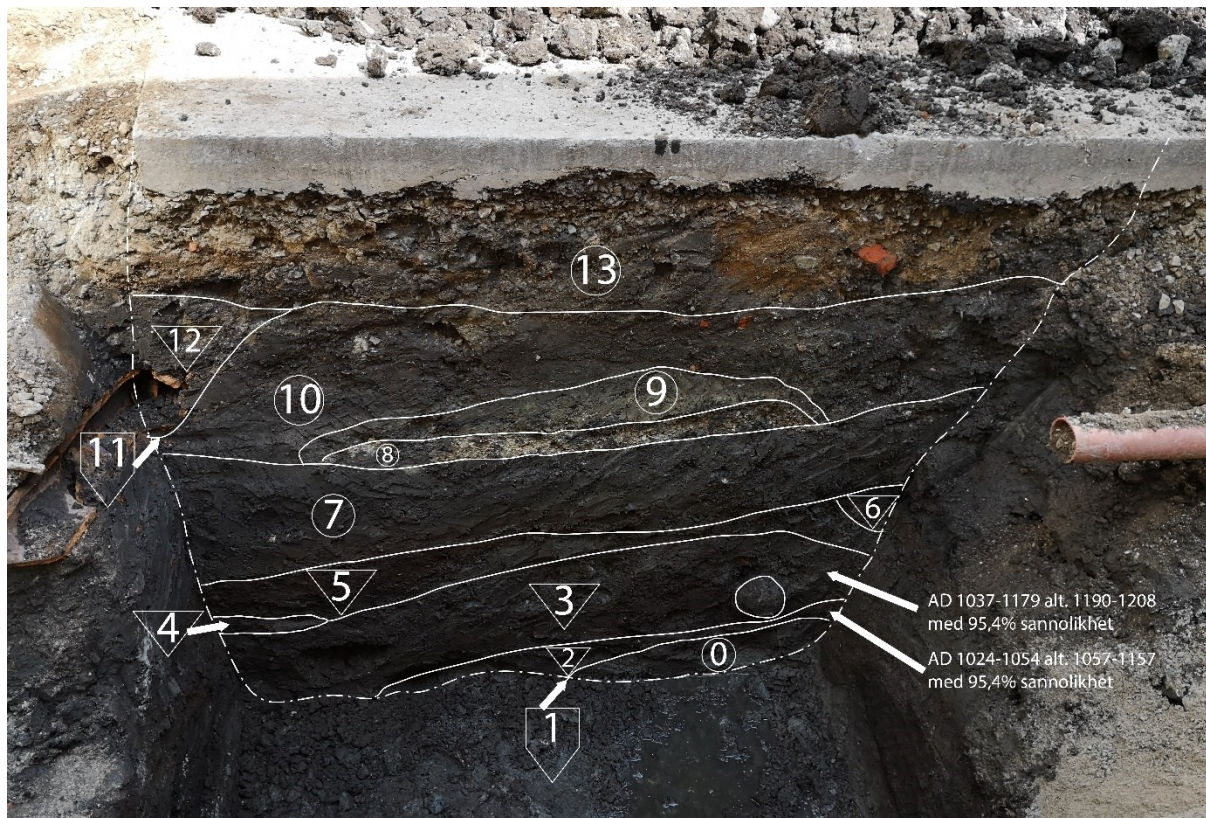
I det mindre, men djupare, schaktet för ny fettavskiljare kunde intakta och välbevarade medeltida kulturlager dokumenteras. Schaktet till den nya fettavskiljaren placerades nordöst om den befintliga fettavskiljaren (figur 6).

Moränlera framkom i den östra delen av schaktet på ett djup av ca 1,80 m under dagens markyta. Generellt går att se att alla äldre lager i sektionen lutar en aning, med lägre höjd i väster och högre i öster (se sektionsritning i bilaga 1 samt figur 7). Detta beror troligen på att området ligger inom, eller i mycket nära anslutning, till den ravin som gått genom kvarteret i äldre tider. Med tanke på lagrens lutning har ravinen legat väster om där sektion A upprättades (figur 6).

Figur 6. Planritning. Schaktet är utmärkt med punktstreckad röd linje, gråskrafferade ytor är moderna ingrepp, gröna ytor är bevarade kulturlager i botten av schaktet. Svart linje med taggar markerar nedgrävningskant inom schaktet. Mot bakgrund av Lantmäteriets fastighetskarta®.

De understa lagren i undersökningen ovan moränen bestod av fyra fyllningar. Mellan kontext tre och fem fanns en liggande träplanka i kanten av sektionen (figur 7; bilaga 1). Plankan skulle kunna ses som en rest av en hårdgjord yta med en kort brukningsfas. Att plankan (kontext 4) ligger i en övergång mellan två lager skulle kunna stödja en kort brukningsfas, men då inget brukningslager stratigrafiskt kunde knytas till planken tolkas den ha ingått i fyllnadslager tre, alternativt fungerat som spång i samband med utläggandet av fyllnadslager/utjämningslager fem.

Figur 7. Fotograf av den norra sektionen som visar att kontexterna sluttar, de är högre i öster (högra sidan) och lägre i väster (vänstra sidan). Lagerbeskrivningar och sektionsritning finns i bilaga 1.

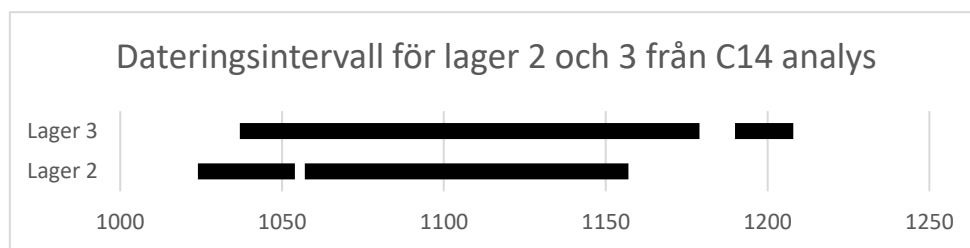
Kvarteret var under historisk tid känt för många trädgårdstomter, två makroanalysprover sändes på analys från undersökningen, för att bedöma karaktären av de odlade tomterna. Proverna togs från de två undre lagren, fyllning två (prov 2) och fyllning tre (prov 1) (figur 7; bilaga 2). De båda lagren är fyllningar, ingen av dem har ackumulerats på platsen, utan har blivit difforslade efter deras uppkomst. Båda proverna bestod av odlingsjord med spår av gödsling, jordförbättring och lokalfloran i form av ogräs och odlade växter. Sammansättningen på de odlade växterna skiljer sig mellan kontexterna, vilket antingen visar på en förändring av odlingen i närområdet till platsen över tid, eller genom rum. Makroanalysen kunde visa att den undre fyllningen innehöll rester efter ölbryggning, med pors dominerande över humle. Fördelningen mellan ölkryddningarna tyder på att lagret har avsatts på 1200-talet eller tidigare, då pors var vanligare under denna period. Provet innehöll även porsblad och inte bara porskottar, som visar att både blad och kotte från pors användes vid ölbryggningen. Det förekom även rester efter linberedning, vilket kanske kan sättas i sammanhang med "blekhagarna" på kvarteret under historisk tid. De odlade växterna i proverna var olika, men proverna kunde båda karaktäriseras

som en kålgård eller kryddgård (bilaga 2). De två kontexterna blev även daterade med ¹⁴C för att se om det gick att urskilja om fyllnadsmassorna var samtida och om det därmed fanns en rumslig skillnad av användning av odlingsmarkerna, eller om det var en förändring över tid.

Resultatet från ¹⁴C analysen går att se i bilaga 2 och diagram 1. Analyssvaren visar att provet från kontext två dateras till år 1024–1054 eller 1057–1157 e.kr., medan kontext 3 dateras till år 1037–1179 eller 1190–1208 e.kr. och med 95,4% sannolikhet (bilaga 2). Dateringarna spänner till stor del över samma tidsperiod, vilket betyder att ravinen igenfylts under en kort period.

Diagram 1. Dateringsintervallet för lager 2 och 3 utifrån ¹⁴C analysen.

Efter att ravinen fyllts inom undersökningsområdet och den relativt korta bruksperioden med hårdgjordyta faller ur bruk fylls den resterande svaga svackan med två olika fyllningar. Den undre fyllningen (kontext 5), är en lerinblandad kulturjord med organiska beståndsdelar, eventuellt gödsel och bark. Fyllningen täcker hela schaktet, men är tjockare i väster. Längst i öster kunde ett litet lager med hög halt av träkol och sot dokumenteras (kontext 6). Fyllningen tolkades inte ha tillkommit på platsen utan tillförts, och ska ses som en rest från en eldstad från en närliggande byggnad.

Med lager åtta och nio dokumenteras den första bruksaktiviteten i området (figur 7). Lager åtta är ett lager med kalkbruk som inkapslats av lager nio, ett lerlager. Denna aktivitet ska ses som rester efter byggnadsarbeten i närområdet. Några faktiska bebyggelse lämningar kunde inte dokumenteras i undersökningen.

Det sista äldre kulturlagret som dokumenterades i undersökningen var ett utjämningslager bestående av lera med inslag av byggnadsrester (figur 7). Lagret tolkas som en avplaning av ytan i samband med förändringarna i kvarteret under 1900-talet.

Två nedgrävningar i morän kunde dokumenteras i plan, en i södra delen av schaktet för fettavskiljaren och en i norra delen. Fyllningen till nedgrävningen i den norra delen är densamma som i sektionen är betecknad som nr 3. Fyllningarna i de två nedgrävningarna är mycket lika varandra med gödsel och djurben (figur 6).

Diskussion

Den arkeologiska undersökningen kunde påvisa odlingslager i området från tidig medeltid. Odlingsjordar har sedan använts för att utjämna marken, kanske inför att området skulle bebyggas. Med hjälp av

makrofossilanalysen kunde det konstateras att odlingen i området haft en karaktär av kålgård eller kryddträdgård. Odlingslagren påvisade även rester efter ölbrygging och baserat på sammansättningen bedömdes resterna härstamma från 1200-talet. Med kulturlagrens sluttande skift tolkades undersökningsområdet att vara inom, eller i nära anslutning till den östra kanten av den nord-sydligt gående naturliga ravin som gått genom kvarteret. Djurbensmaterialet var förhållandevis rikligt och bestod främst av ben och horn från nötkreatur. Att ben från nötkreatur dominerar sammansättningen av djurben är relativt vanligt i stadsmiljöer, medan landsbygd brukar ha en mer jämn artfördelning (Boëthius 2011:5). Den arkeologiska undersökningen kunde också påvisa rester efter hantering av lin och det finns historiska belägg för linberedning i form av namnet Blekhagen i närområdet. Även en del gödsel och organiskt material kunde dokumenteras i de fuktiga och välbevarade kulturlagren. Det framkom även svartgodskeramik i ett fyllnadslager (kontext 2). Keramiktypen dateras till tidig medeltid, vilket indikerar tidig aktivitet i området. Alla fynd avskrevs i fält.

Kulturlagerstatus

Kulturlagren som påträffades i undersökningen var stratifierade och fuktiga, vilket visar på att kulturlagerstatusen i området är god. De goda bevaringsförhållandena har också dokumenterats i tidigare undersökningar i kvarteret.

Ingreppsbilden i kvarteret visar att stora delar av kvarteret har blivit påverkat i modern tid. Dock är flera av ingreppen grunda och fornlämningen finns delvis bevarad även inom de påverkade ytorna. Och som denna undersökningen kunde visa finns det välbevarade och i princip orörda kulturlager kvar i delar av kvarteret.

Förslag på fortsatta åtgärder

Med resultaten från denna undersökning i åtanke finns några aspekter att ta med sig till framtida undersökningar i närområdet. En studie för utbredningen, användningen och lokaliseringen av den naturliga ravinen kan användas för att eventuellt spåra den historiska "*blekedamb*" och hur denna fungerat i förhållande till blekhagen. Vidare skulle fler undersökningar kunna ge en inblick i storskaligheten av linberedningen i området samt hur spritt i tid området användes för linberedning.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens dnr	431-32195-2018
Fornlämningsnr	RAÄ Lund 73:1
Lämningsnr, fornreg	L1988:5459
Kulturens projektnr	A_2019_0016
Trakt/kvarter/fastighet	Brunius 18
Socken	Lunds stad
Kommun	Lund
Län	Skåne
Typ av exploatering	Tillbyggnad och omplacering av fettavskiljare
Uppdragsgivare	Paulssons Fastighet Mårtenstorget AB
Typ av undersökning	Arkeologisk schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Aja Guldåker
Övrig personal	
Fältarbets tid	2019-05-28 – 2019-06-12
Fälttid, arkeolog, tim	4 h
Yta, m²	60 m ²
Kubik, m³	38 m ³
Fyndmaterial	Inga fynd tillvaratogs
Ritning, dokumentation	1 st A3 ritfilm: 1 sektionsritningar skala 1:20, 1 planritning skala 1:100, Digitala inmättningsfiler i Kulturens Stads-GIS
Foto	3 digitala fotografier
Analyser	2 st makroprover, 2 st C14
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen Brunius 18

Referenser

- André, Annika. & Högstedt, Christina. 1990. *Kartornas Lund 1580-talet till 1950. Gamla Lund, årsskrift* 72, 1990. Lund.
- Andrén, Anders. 1980. Lund. *Medeltidsstaden 26*. Stockholm.
- Andrén, Anders. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. *Medeltidsstaden 56*. Stockholm.
- Bevaringskommittén 1983. *Lunds stadskärna. Bevaringsprogram. Krafts rote*. Lund.
- Boëthius, Adam. 2011. Ekövraket – en osteologisk proviantstudie baserad på djurben i senmedeltida vrak påträffat i Ronneby skärgård. *Reports in osteology* 2011:3. Lund University, Lund.
- Carlquist, Gunnar. 1924. Lund på 1690-talet. 1691 års sjättepenningsslängd. 2. Krafts och Vårfru rotar. *Det Gamla Lund, VI*. Lund.
- Ericsson, Gertie. 2012. Kv Brunius 16, Lund. Geoteknisk provborrning 2010. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 419. Kulturen, Lund.
- Ericsson, Gertie. 2018. Kv Brunius 18, Lund. Arkeologisk kontroll/undersökning 2016 fornlämning Lund 73:1. Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. *Kulturmiljörapport* 2018:11. Kulturen. Lund.
- Gardelin, Gunilla. 2009. Kv Brunius 16, Lund. Arkeologisk förundersökning i samband med alternativ grundläggning 2007–2008. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 342. Kulturen Lund.
- Johansson Hervén, Conny. 2001. Mårtenstorget i Lund. Arkeologisk undersökning 1997. En kulturhistorisk redogörelse. *Arkeologiska rapporter från Lund*, nr 21. Kulturen Lund.
- Karlsson, Mattias. 2004. Kv Brunius 16, Lund. Arkeologisk förundersökning 2003. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 117. Kulturen Lund.
- Karlsson, Mattias. 2006. Kv Brunius 16, Lund. Arkeologisk förundersökning 2004–2005. Grundläggning med pålar och betongplatta. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 179. Kulturen Lund.
- Kronroth, Niklas. 2020 Kv Brunius 18, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014–2015 fornlämning RAÄ Lund 73:1. Lunds kommun, Skåne län. *Kulturmiljörapport* 2020:30. Kulturen. Lund.

Arkiv

Kulturens LA-arkiv

Kulturens LB-arkiv

Kartakter

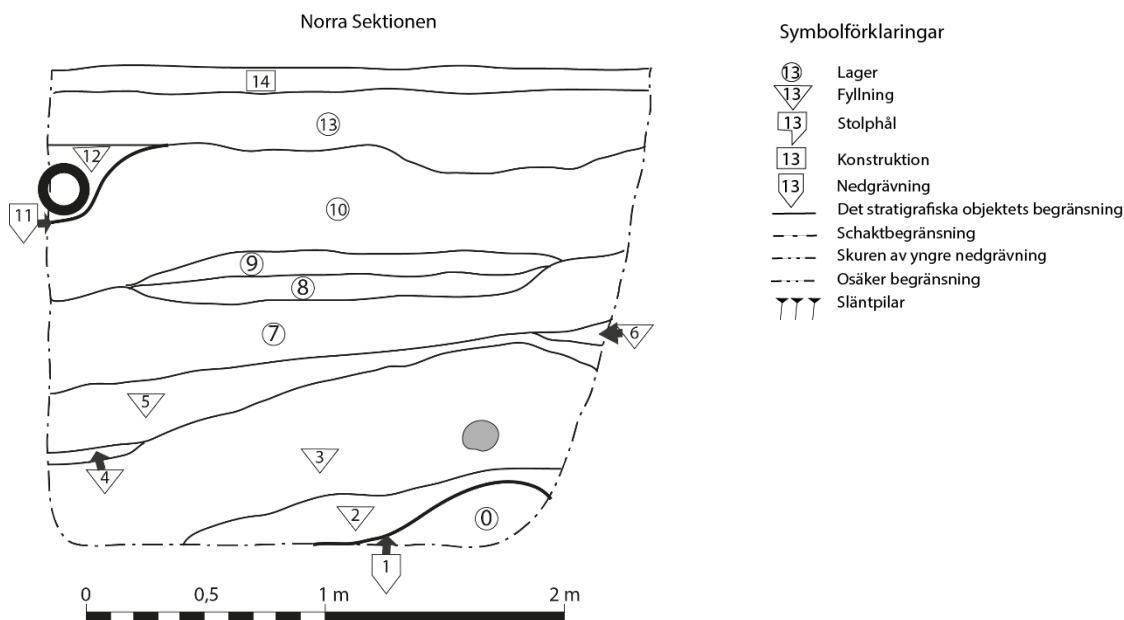
Kulturens LB-arkiv. 4.B.193. Inventering över bebyggelsen i kv Brunius i Lund. Upprättad av Ragnar Blomqvist omkring år 1950–60.

Lantmäterimyndigheternas arkiv. 12-lus-2. Ägobeskrivning. Upprättad av Olof Naeringh och Anders Schiöing 1688.

Brandförsäkringsverket J1-volym-12-M. Charta över staden Lund Inom Wallarne, upprättad av Caspar Magnus Espman år 1783. Återgiven i André, Annika. & Högstedt, Christina. 1990. *Kartornas Lund 1580-talet till 1950. Gamla Lund, årsskrift 72*, 1990. Lund.

Bilagor

1. Sektionsritning

0. Grå, fet lera. Eventuellt morän.
1. Eventuell nedgrävningskant.
2. Gråbrun, fet finkornig lera. Fuktig och mjuk. Fyllning i nedgrävning.
3. Brun, fuktig fet lera med inslag av ris, djurben, kohorn i mängd. Fyllning i nedgrävning.
4. Trä(planka?).
5. Brun fet organisk lera. Rester efter gödsel? Inslag av bark. Finkornigt och fuktigt. Fyllning i nedgrävning.
6. Svart lager med sot/träkol. Fyllning i nedgrävning.
7. Gråbrun, fet kompakt lera med inslag av rött tegel, yngre rödgooskeramik, träkol och kalk. Troligen tidigmodern tid.
8. Kalkbruk med grov magring. Byggspill?
9. Moränliknande lera som kapslat in kalken, kompakt.
10. Gråbrun fet, torr, kompakt lera med inslag av tegel, träkol och rötter. Utjämningslager.
11. Nedgrävning för Höganäsrör.
12. Fyllning i rörgrav, fyllnadsmassorna kommer från kontext 10.
13. Bärlager av makadam, grus och tegel.
14. Dagens hårdgjorda yta av asfalt.

2. Analyser

2.1 Makro

Makroskopisk analys av två jordprover från en brunn i kv Brunius 18, Lund

Teknisk rapport

Jens Heimdahl, Arkeologerna – Statens historiska museer 2019-04-29

Bakgrund

Under den arkeologiska undersökningen av lämningarna i kv Brunius 18 i Lund 2019 (Projekt: A_2019_0016, Lst dnr: 431-32195-18) påträffades lämningar av en brunn med fyllning och sediment med organiska material. Brunnens fyllning provtogs med två prover i syfte att utföra en makroskopisk analys samt i syfte att finna material lämpligt för ¹⁴C-datering.

Metod och källkritik

Provtagningen genomfördes av arkeologerna under utgrävningen och innehöll torrvolymen om knappt 2 liter jord. Inkomna till laboratoriet preparerades proverna genom flotation enligt metod beskriven av Wasylkova (1986) och våtsiktades i siktar med minsta maskstorlek 0,25 mm. Även den kvarvarande flotationsresten av tyngre minerogent material våtsiktades och genomsöktes. Efter floteringen samlades provet upp och förvarades fuktigt i burkar men lock till dess det analyserades. Identifieringen av materialet skedde under ett stereomikroskop med 7–100 gångers förstoring. I samband med bestämningarna utnyttjades litteratur (främst Cappers m. fl. 2012) samt referenssamlingar av recenta fröer. Den makroskopiska analysen har främst behandlat växtmakrofossil (som inte är ved eller träkol), men även puppor, fekalier, smältor, slagg, ben mm har eftersökts.

Provtagningen har skett i lager som bedöms ligga *in situ* sedan tillkomst och övergivande, med mycket begränsad bioturbation efter detta, vilket bekräftas av skarpa kontakter i lagerföljden. Allt bevarat organiskt material antas i detta fall härröra från äldre tid och har därför inkluderats i analysen.

Analysresultat

I bifogade tabell har en del av materialet (det som inte är förkolnade fröer och frukter) kvantifierats enligt en grov relativ skala 1–3 prickar, där 1 prick innebär förekomst av enstaka (ca 1-5 st.) fragment i hela provet. 2 prickar innebär att materialet är vanligt – att det i stort sett hittas i alla genomletningar av de subsamlingar som görs. 3 prickar innebär att materialet är så vanligt att de kan sägas vara ett av de

dominerande materialen i provet och man hittar det var man än tittar. Allt material i tabellen är oförkolnat om förkolning inte särskilt anges.

Växterna har delats in i förenklade ekologiska/kulturella grupper (ängs- & betesväxter, ogräs, odlade växter etc.) i syfte att underlätta för läsaren att följa tolkningen av resultaten, och förstå de tafonomiska processerna bakom materialets närvaro i kulturlagret.

Brunius 18 Lund 2020		Prov	1	2
Brunnsfyllningar		Analyserad vol. I	1,7	1,8
	Vedartade växter	Obränt träflis och bark (0-3)	•••	•••
		Pinnar/kvistar/knoppar	••	•••
	Örtartade växter	Träkol	••	•
		Örtartade fragment	•••	•••
		Örtartade fragment (förkolnade)	•	
		Rotträdar	••	
	Mossa	Björnmossa (<i>Polytricum</i> spp.)		••
		Mossa (olika arter)		••
	Vegetabiliskt hushållsavfall	Linkapselfragment (<i>Linum usitatissimum</i>)		•
		Porsblad (<i>Myrica gale</i>)		•
	Övrigt	Läder	••	
Oförkolnade fröer				
Äng/ strand	Brunskära	<i>Bidens tripartita</i>		2
	Slankstarr-typ	<i>Carex flacca</i> -typ	28	1
	Knaggelstarr-typ	<i>Carex flava</i> -typ	25	
	Hundstarr-typ	<i>Carex nigra</i> -typ		1
	Småsäv (ospec.)	<i>Eleocharis/Scirpus</i> sp.	2	
	Humleblomster	<i>Potentilla palustris</i>		1
Ogräs	Vildpersilja	<i>Aethusa cynapium</i>	1	
	Klätt	<i>Agrostemma githago</i>		1
	Gatmålla-typ	<i>Atriplex patula</i> -type	3	2
	Svinmålla-typ	<i>Chenopodium album</i> -type	71	32
	Blå-/Rödmålla	<i>Chenopodium glaucum/rubrum</i>		40
	Bolmört	<i>Hyoscyamus niger</i>	3	
	Vitplister	<i>Lamium album</i>	5	
	Pilört	<i>Persicaria laphatifolium</i>	1	
	Åkerpilört	<i>Persicaria maculosa</i>		5
	Trampört	<i>Polygonum aviculare</i>		19
	Revmörblomma	<i>Ranunculus repens</i>		1
	Tiggarranunkel	<i>Ranunculus sceleratus</i>		500
	Åkerrätika	<i>Raphanus raphanistrum</i>		1
	Bergssyra	<i>Rumex acetocella</i>	3	
	Krusskräppa	<i>Rumex cf. crispus</i>	10	1
	Smällglim	<i>Silene vulgaris</i>	1	
	Nattskatta	<i>Solanum nigrum</i>	2	2
	Våtarv	<i>Stellaria media</i>	4	2
Penningört	<i>Thlaspi arvense</i>	1	1	
Brännässla	<i>Urtica dioica</i>		98	
Eternässla	<i>Urtica urens</i>	1	1	
Insamlat	Hasselnötsskal	<i>Corylus avelana</i>	2	
	Pors	<i>Myrica gale</i>		10
Odlat	Trädgårdsmålla	<i>Atriplex cf. hortensis</i>	1	
	Beta	<i>Beta vulgaris</i>	1	
	Kål (odlad)	<i>Brassica cf. oleracea</i>	2	
	Moröt	<i>Daucus carota</i>		1
	Humle	<i>Humulus lupulus</i>		4
	Lin	<i>Linum usitatissimum</i>		1
	Kransborre	<i>Marrubium vulgare</i>		3
	Persilja	<i>Petroselinum crispum</i>	2	
Fläder	<i>Sambucus nigra</i>	4	1	
Import	Fikon	<i>Ficus carica</i>		1

Diskussion

Prov 1 är angiven som "sekundär fyllning" och prov 2 som "primär fyllning". Detta tolkas som att den sekundära fyllningen överlagrar den primära. När en brunn fylls igen kommer de första lassen jord att hamna i vatten och sorteras av detta. Strukturen på denna fyllning kommer karaktäriseras av att den är vattenavsatt, och stundom tolkas detta som att den utgör en gyttja i botten av brunnen som ansamlats där under längre tid. Denna typ av gyttja är dock ovanlig att finna i brunnar, det är betydligt vanligare att den vattenavsatta understa delen utgörs av fyllnad.

I detta fall utgörs bägge proverna i brunnen av odlingsjord. Den innehåller spår av gödning, jordförbättring och lokalfloran i form av ogräs samt en stor mängd odlingsväxter. Sammansättningen av odlingsväxterna skiljer sig dock vilket antagligen beror på att den undre och övre delen i fyllningen hämtats från olika delar av trädgården. Det finns goda skäl att anta att jorden i brunnen speglar en och samma odlingsfas i trädgården eftersom en brunn ofta fylls igen helt och hållet vid ett och samma tillfälle. Då tolkningen av jorden i de bägge proven är likartad och tros spegla den trädgård som brunnen legat i diskuteras innehållet tematiskt.

Jordens uppbyggnad – kompost och hushållsavfall

Jorden utgörs av humös lerblandad sand med ett stort inslag träflis, ris och örtartade fragment. Detta material kommer antagligen från iblandad kompost. En del av örtfragmenten kan också komma från den stalldynga som blandats i jorden. Nästan inget köksavfall påträffades i jorden. Sådant är annars vanligt i trädgårdsjordar. Däremot förekommer i prov 2 (den undre fyllningen) en del bryggeriavfall i form av pors och humle. Att porsen dominerar över humlen kan tolkas som att detta avfall tillhör 1200-talet eller är äldre. Under denna period tycks det vanligare att krydda öl med pors än humle i Lund. I detta fall förekommer även porsblad vilket visar att inte bara porskottar används vid bryggningen.

Vid sidan o bryggeriavfallet förekommer linkapselfragment och linfrön som kan vara spår av att det odlade hushållet även odlat lin i ett åkerbruk och att detta repats på gården. I prov1 påträffades också läderfragment i form av delar till skor.

Gödning

Jorden verkar främst ha gödslats med stalldynga som uppträder i form av strandängsflora. Även mossan som påträffas i prov 1 kan härröra från denna dynga, liksom en del av träfliset. Dessa material verkar ibland ha använts som strö i stallmiljöer. Nästan inga spår av latrinavfall påträffades i jorden vilket är lite ovanligt i trädgårdssammanhang, men kärnan av fikon kan komma från denna typ av avfall.

Trädgårdsväxter

Innehållet i de två proverna var olikartat vilket kan tolkas som att jorden hämtats från två olika delar av trädgården. I det övre provet påträffades kål, beta, trädgårdsmålla och persilja. I det undre provet morot och kransborre. Av dessa material kan trädgården karaktäriseras som en kålgård eller kryddgård.

Fläderkärnorna som påträffades i provet kan komma från en fläderbuske som vuxit lokalt, men inslaget är så litet att detta är osäkert.

Referenser

Cappers, R. T. J., Bekker, R. M. & Jans, J. E. A., 2012: *Digital Seed Atlas of the Netherlands*, (2nd edition). Groningen Institute of Archaeology. Groningen

Wasylikowa, K., 1986: Analysis of fossil fruits and seeds. I Berglund, B. E. (ed.): *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology*. John Wiley & Sons Ltd. 571-590

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Telefax:
018 – 55 5738

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2022-11-21

Jens Heimdahl
Statens Historiska Museer
Arkeologerna
Instrumentvägen 19
126 53 HÄGERSTEN

Resultat av ^{14}C datering av makrofossiler från Kv Brunius 18, Lund, Skåne (A_2019_0016). (p 4644)

Förbehandling av makrofossiler:

- 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
- 0.5 % NaOH tillsätts (1 h, 60 °C). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratorm förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

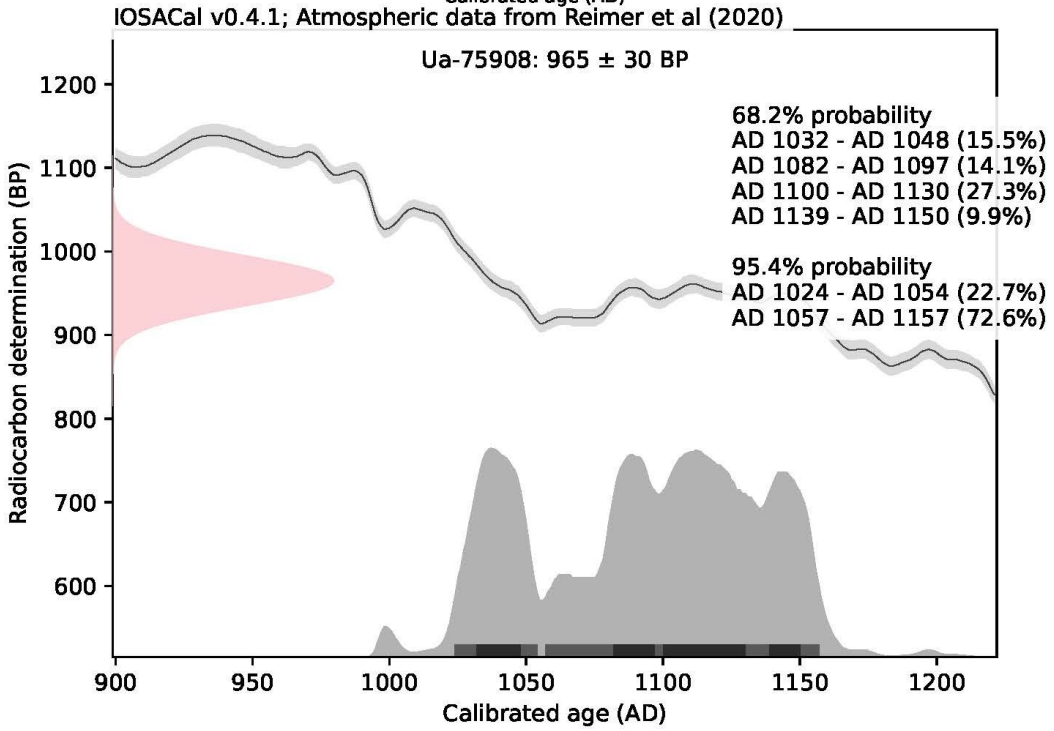
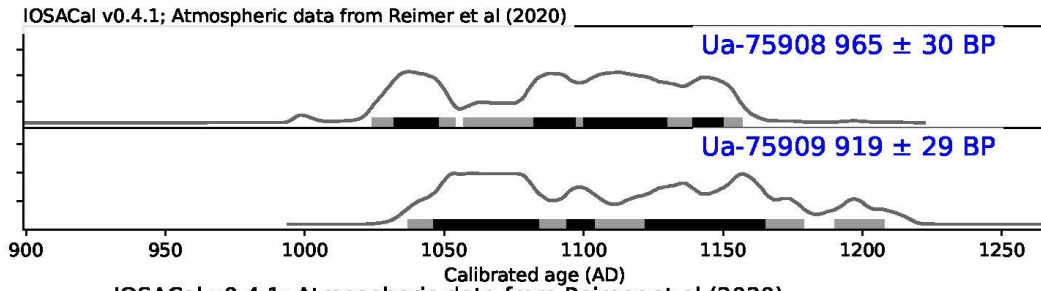
RESULTAT

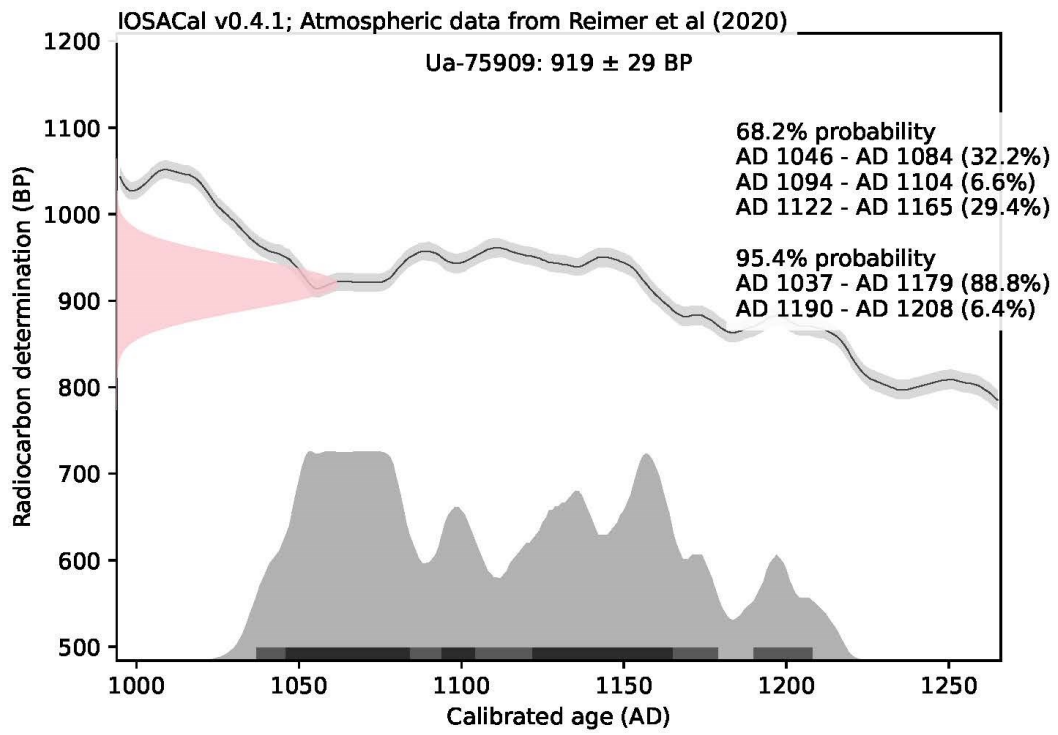
Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰}$ V-PDB	^{14}C ålder BP
Ua-75908	prov 1	-27,6	965 ± 30
Ua-75909	prov 2	-26,8	919 ± 29

Med vänliga hälsningar

Maximilian Schmidt/Daniel Primetzhofer

Kalibreringskurvor

2023

- 2023:1 Innerstaden 2:1 Lund, Bantorget, intill Grand Hotel, RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning och förundersökning år 2017–2018. Aja Guldåker.
- 2023:2 Kv Kulturen 4, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk slutundersökning, schaktningsövervakning och kontroll år 2021. Sebastian Boström.
- 2023:3 Kv Bagaren 6, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning år 2019–2021. Kristoffer Brink.
- 2023:4 Kv Furan 9, Vellinge, Fornlämning RAÄ Vellinge 17:1/L1988:7232. Vellinge bytomt, Vellinge socken och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning och schaktningsövervakning 2019–2021. Linda Billström, Linnea Lidh och Mattias Karlsson.
- 2023:5 Gylleholmsgatan, Lilla Råby. Fornlämning L1988:5060. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022. Imelda Bakunic Fridén
- 2023:6 Kv Brunius 18, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning år 2019. Kristoffer Brink.